

JOGGYAKORLAT

CSORDÁS Eörs – TRINGER László

KÉPTELENSÉG A HÁZASSÁGRA A FÉRFI SZEXUÁLIS TÚLÉRZÉKENYSÉGE MIATT

I. A KÉPTELENSÉGRŐL ÁLTALÁBAN; II. A HÁZASSÁGRA VALÓ KÉPTELENSÉGRŐL ÁLTALÁBAN;
III. SZEXUÁLIS ELHAJLÁS (DEVIANCIA), MINT A KÉPTELENSÉG OKA; IV. A FÉRFI SZEXUÁLIS TÚLÉR-
ZÉKENYSÉGE; V. A BIZONYÍTÁS.

I. A KÉPTELENSÉGRŐL ÁLTALÁBAN

A klasszikus római regulák között olvashatjuk, hogy «Impossibilium nulla est obligatio» (Celsus: D. 50,17,185). Később a középkorban ezt a jogelvet a kánoni jog így fogalmazta meg «Nemo potest ad impossibile obligari» (Regula Iuris 6: in VII). Az idézett regula mindkét jogrendben azt fejezte ki, hogy általában a lehetlenségre senki sem kötelezhető.

Az általános jogelv sajátosan is érvényes a házassági beleegyezés kinyilvánítására. A kánonjog mindig elismerte, hogy az idézett regula érvényes azokra az emberekre is (férfiakra és nőkre egyaránt), akik pszichikai rendellenességben szenvednek és ezért képtelenek a házasság bizonyos terheit felvállalni (vö. SRR egy Huber előtt 1996. július 26-án hozott ítélet). Ez pozitív törvényként először az 1983-as Kódexben jelent meg.

II. A HÁZASSÁGRA VALÓ KÉPTELENSÉGRŐL ÁLTALÁBAN

A képtelenség okát kutatva a joggyakorlat a képtelenséget hosszú évszázadokon keresztül az elmebajból és/vagy az ítélőképesség hiányából eredeztette. Az amentia (tudatzavar) és a dementia (elbutulás) a skolasztikus pszichológia és erkölcsstan elemi fogalmai közé tartozott.¹ Különösen is jellemző volt, hogy a szexuális zavarokból eredő képtelenséget a tudatzavarra vagy az elbutulásra vezették vissza (vö. egy Grazioli előtt 1943. március 16-án hozott ítélet).

Az utóbbi hatvan esztendőben a Tanítóhivatal irányítása alatt a kánoni jogtudomány nagyot fejlődött.² Az értelmi és akarati készség rendellenességeit egyre világosabban megtudja különböztetni, s bár még mindig rendkívül sok «titok» hú-

¹ Vö. AUGUSTINUS LEHMKUHL, *Theologia moralis*, II. Friburgi Brisgoviae 1898.⁹ nm. 855.

² Vö. XII PIUS 1941. október 3-án a *Rota Romana testületéhez intézett beszéde*, in AAS 33 (1941) 422.

zódik meg a szexualitás mögött, de a humán tudományok fejlődése egyértelművé tette, hogy a szexuális devianciák (bár kísérőjelenségek lehetnek) nem sorolhatók az amentia vagy dementia kategóriába. Kérdés tehát, hogy hová soroljuk ezeket az elhajlásokat?

XXIII. János pápa 1959. január 25-én nem csak egy új egyetemes zsinat összehívásának szándékát jelentette be nyilvánosan, hanem azt is, hogy elhatározta az 1917. év pünkösdjén kihirdetett egyházi törvénygyűjtemény megreformálását.³ A megújított és 1983. január 25-én kihirdetett Egyházi Törvénykönyv a házassági beleegyezés kinyilvánítására való képtelenség okait így fogalmazta meg:

«A házasság megkötésére képtelenek:

1. akik értelmük elégséges használatának híjával vannak;
2. akik súlyos ítélőképesség-hiányban szenvednek azokat a lényeges házassági jogokat és kötelezéseket illetően, melyeket kölcsönösen át kell adniuk és el kell fogadniuk;
3. akik pszichikai természetű okok miatt a házasság lényegi kötelezettségeit nem tudják vállalni» (CIC 1095. kán.)

A Kódex Revíziós Bizottságán belül a házassági joggal foglalkozó csoportban hosszú vita előzte meg az 1095. kánon 3. pontjának hatályos szövegét.

Az első változat csak általánosságban, a közelebbi ok meghatározása nélkül fogalmazta meg, hogy nem képesek a házasságra, akik képtelenek a házasság lényegi kötelezettségeit vállalni.⁴

A második változatban a házasság lényegi kötelezettségeinek vállalására való képtelenség okát *pszichoszexuális* nehézségekben határozták meg.⁵

Egy újabb kísérlet azt a változatot javasolta, hogy azokat mondják ki képtelennek a házasságra, akik *súlyos pszichikai rendellenesség* miatt képtelenek a házasság lényegi terheit vállalni.⁶

A végleges szöveget a II. János Pál pápa elnöklése alatt üléselő Bizottság így fogalmazta meg «A házasság megkötésére képtelenek, (...) akik *pszichikai természetű okok* miatt a házasság lényegi kötelezettségeit nem tudják vállalni» (CIC 1095. kán. 3. pont).

Fontos volt végigtekinteni a hatályos törvény kialakulásának útját, és így felismerni, hogy a *szexuális* és *nem-szexuális*, a *patologikus* és *nem-patologikus* (ugyanis „okokról” és nem „rendellenességekről” van szó) nehézségekből eredő képtelenség egyaránt a pszichikai természetű okokra vezethető vissza.

III. SZEXUÁLIS ELHAJLÁS (DEVIANCIA), MINT A KÉPTELENSÉG OKA

A szexualitást illetően az anatómiai és az élettani (hormonális) feltételeken kívül számolnunk kell azzal a szexuális készlettel, amely a biológiailag megalapozott nemi motivációk közé sorolandó. Ez a nemi motiváció annyit jelent, hogy

³ II. JÁNOS PÁL, *Sacrae disciplinae leges*, 1983. I. 25.

⁴ *Communicationes* (1975) 41.

⁵ *Communicationes* (1975) 62.

⁶ *Communicationes* (1977) 370-371.

az idegrendszer és a hormonális apparátus egy meghatározott programsort tartalmaz, amely bizonyos környezeti ingerekre automatikusan kiváltódik és megvalósul.⁷

Az említett biopszichológiai tényezők mellett napjainkban van egy másik tényező is, amely a szexuális anomáliák és devianciák elleni küzdelmet megnehezíti. Köztudott, hogy a 19. század második felében a szexualitás kérdése tudományos kutatások tárgya lett. A könyvkiadók hamarosan rájöttek milyen nagy üzlet rejtőzik a tudományos igényű könyvek kiadásában, amelyek így a rejtett pornográfia forrásai lettek.

A 20. században a szakkönyvek lassan visszakerültek a tudósok könyvespolcára, és a pénzt hozó, ingerkeltést célzó folyóiratok, könyvek lassan a „művészi igényű” címkét kapták.

A 20. század második felében a technika fejlődésével a különböző elektronikus kommunikációs eszközök lettek hordozói a pornográfiának, amelytől már nem óvta sem törvény sem jóízlés a társadalmat. Mivel azonban még működött a krisztusi ellenállás, ezért a 21. században tanúi lehetünk egy egyetemes támadásnak a kereszténység ellen. Ennek kiindulópontja a szabadosság értelmében vett liberalizmus súlykolása. Így a lefegyverzett és védelmétől megfosztott ember eljutott egy pontra, amelyet *erkölcsi képtelenségnek* (impossibilitas moralis) nevezünk.

Az elmondottak nem jelentik azt, mintha az ember tehetetlenül lenne kiszolgáltatva az öt erő ingereknek. «A test ugyan a lélek ellen tusakodik, a lélek meg a test ellen – írja Szent Pál apostol – de akik Krisztus Jézushoz tartoznak, keresztrefeszítették testüket szenvedélyeikkel és kívánságaikkal együtt» (*Gal 5,17.24*).

IV. A FÉRFI SZEXUÁLIS TÚLÉRZÉKENYSÉGE

A szexuális élet zavarait tekintve egyes anomáliák mértéktelen túlzásban (per excessum), mások mértéktelen csökkenésben, fogyatékoságban (per defectum) mutatkoznak meg. A mértéktelen túlzásban jelentkező anomáliákat a klasszikus *hyperszexualitás*, míg a mértéktelen csökkenés anomáliáit a klasszikus *hyposzexualitás* szóval jelöljük.

A mértéktelen túlzást, vagy túlfűtött állapotot a nőknél *nimfomániának*, a férfiaknál *szatiriazisnak* nevezük (Napjainkban a szexológusok már félnek nevet adni az említett állapotnak, mert azonnal támadás éri őket, hogy senki sem tudja megmondani milyen gyakori kapcsolat tekinthető normálisnak, és milyen gyakori igény nevezendő túlzott kívánságnak).

A szatiriazisnak egyik alfaja a *donjuanizmus*. Nevét egy spanyol író Andrés de Claramonte regényhősének Don Juan-nak a neve után kapta. Don Juan, aki minden nőt meg akar hódítani. Ám itt is feltehető a kérdés – ha eltekintünk a természet rendje szerinti monogámiától – hogy hány asszonnyal való kapcsolat abnormális? Látszólag úgy tűnik a donjuanizmus hódolat a női nem előtt. Valójában ennek pont az ellenkezője igaz. Don Juan – megannyira kedves ígéretei, és szédítései ellenére – a nőben nem az emberi személyt, hanem vágyai kielésének eszközét, vagy élvezete tárgyát látja. A női nem megalázója.

⁷ Vö. BUDA B., *A szexualitás modern elmélete*, Budapest 1974. 53.

A jogtudomány, és ezen belül a joggyakorlat felismerte és elfogadta, hogy a szexuális rendellenességek elleni küzdelemre erkölcsileg képtelen ember arra is képtelen, hogy a házasság lényeges terheit felvállalja. Ezeknek az eseteknek többségében az értelmi és az akarati készség sértetlen marad, és a képtelenség nem a beleegyezést érinti, amely «akarati cselekedet» (vö. CIC 1057. kán. 2. §), hanem a beleegyezés tárgyát, a már említett «örökös és kizárólagos köteléket», amelyért a szerződő fél nem tud kezkeskedni (vö. SRR egy Heard előtt 1941. június 5-én hozott ítélete). Arról van szó, hogy «a hyperszexuális ember minden gondolata a szexualitás körül forog, mindig újabb tapasztalatokat akar szerezni, és ez lehetetlenné teszi a családi életet».⁸ A hyperszexualitás «az egyik legkínosabb deviancia, amennyiben [a szenvedő alany] soha nem talál megnyugvást».⁹

A hyperszexualitás gyakran oka annak, hogy valaki képtelen a házasság lényegi kötelezettségét vállalni. Aki ezzel a problémával küszködik az képtelen a nagyfokú szexuális reakcióképessége fölötti uralkodni. (vö. SRR egy Davino előtt 1985. január 10-én hozott ítélet). Ennek szomorú következménye, hogy képtelen egy «természeténél fogva örökös és kizárólagos kötelék», azaz a házasság létrehozására (vö. CIC 1134. kán.).

V. A BIZONYÍTÁS

Természetesen felvetődik a kérdés, hogy miként bizonyítható a hyperszexualitás azon belül a *donjuanizmus*, mint a házasság lényeges terheinek vállalására és viselésére való képtelenség?

1) A serdülő kori, rendszeres onanizálás – azzal ellentétben, hogy egyesek azzal akarnak „jók lenni” a fiataloknál, hogy fennhangon hirdetik ennek megengedettségét – «veszélyeztetheti a normális szexuális életet és így a személyiség egészséges fejlődésmentét zavarhatja».¹⁰ Mivel ennek erkölcstani háttere is van, nyilvánvaló, hogy keresztény erkölcstanban jártas ifjak felveszik az ösztöneikkel való harcot.

2) Ki kell mutatni, hogy viharos szexuális életet élt a hyperszexuálisnak mondott személy. Önmagában a házasságkötés előtt, az együttjárás alatt, és a házasságkötés utáni kicsapongás csak annyit bizonyít, hogy az illető *de facto* nem tartotta be a hűséget, ám semmit nem mond arról, hogy miért nem tartotta meg. Előfordul, hogy egy erkölcsileg beszámíthatatlan emberről van szó (moral insanity), amely beszámíthatatlanságot régen erkölcsi elmezavarnak neveztek (vö. Pallas Nagylexikon). Azt is mindenki könnyen beláthatja, hogy nem egyszer színlelés, azaz a hűség kizárása (vö. CIC 1056. kán.) húzódik meg a kicsapongó élet mögött (vö. SRR egy Lefebvre előtt 1958. április 26-án hozott ítélet). Végül a nagytermészetű egyén, aki azért nem tartotta be a hűséget, mert hyperszexualitás miatt képtelen volt rá.

3) A különböző doppingszerek alkalmazása is (pl. alkohol) súlyos befolyással lehet az egyén szexuális készletésére.

⁸ SARTORI, G., *Compendio di sessuologia*, II. 1960. 410.

⁹ Vö. VON KRAFFT-EBING, R., *Psychopathia sexualis*, Milano 1931.

¹⁰ JUHÁSZ P., *A klinikai neurológia alapjai*, Budapest 1977.³ 447-448.